

ریاست جمهوری
مرکز همکاری های تجاری و پیشرفت

بررسی همکاری های راهبردی چین با سایر کشورها

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بررسی همکاری‌های راهبردی چین با سایر کشورها

بهار ۱۴۰۰

فهرست مطالب

خلاصه مدیریتی	۹
۱. مقدمه	۱۵
۲. تعریف مشارکت از منظر سیاست خارجی چین	۱۷
۳. انواع مشارکت چین با کشورهای دیگر	۱۹
۴. مشارکت‌های منطقه‌ای چین	۲۳
۱-۴ مشارکت چین با کشورهای اوراسیا	۲۳
۲-۴ مشارکت چین با کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا	۲۶
۱-۲-۴ نمونه‌هایی از مشارکت دوجانبه چین	۲۸
۲-۲-۴ نمونه‌هایی از مشارکت چندجانبه چین	۳۵
۵. وضعیت تبادلات تجاری چین با تعدادی از کشورها	۳۸
۶. جمع‌بندی	۴۰

خلاصه مدیریتی

چین اولین مشارکت راهبردی خود در عرصه بین‌المللی را با کشور برزیل در سال ۱۹۹۳ آغاز کرد. بنا به گزارش وزارت امور خارجه چین، این کشور از آن تاریخ به بعد با بیش از ۱۰۰ کشور دنیا در سطوح مختلف مشارکت داشته و طرح‌های همکاری تعریف کرده‌است. از منظر سیاست خارجی، چین تعاملات خود را با سایر کشورها در سطوح مختلفی دسته‌بندی و سازماندهی کرده‌است و برای هر سطح نام ویژه‌ای با توجه به حدود و عمق روابط در نظر گرفته‌است. شش مورد از رایج‌ترین انواع مشارکت برحسب درجه اهمیت آن‌ها در اینفوگراف زیر نشان داده شده‌است.

دسته‌بندی رایج‌ترین انواع مشارکت چین با کشورهای دنیا

انواع مشارکت چین با کشورهای دیگر تا سال ۲۰۱۷ در اینفوگراف صفحه بعد ارائه شده‌است. گفتنی است که روابط برخی از کشورها با چین در سال‌های اخیر به سطح بالاتری ارتقا پیدا کرده‌است.

انواع مشارکت چین با کشورهای دیگر تا سال ۲۰۱۷

لازم به توضیح است که سطح مشارکت چین با کشورهای مختلف عموماً تحت تأثیر سه عامل اصلی قرار دارند که عبارتند از: مرز مشترک با چین، سطح تعاملات نظامی دوجانبه، تجارت در حوزه منابع راهبردی (نفت، فلزات یا کشاورزی) و پروژه‌های زیربنایی مشترک. همچنین سیاست خارجی و دیپلماسی کشور چین بر مبنای سه ملاحظه امنیتی شامل دفاع از مرزهای کشور؛ تامین امنیت منابع کلیدی و دسترسی به بازار و منابع تعریف می‌شود. کشورهای با سطح مشارکت غیرراهبردی صرفاً با چین رابطه تجاری دارند. مشارکت‌های همکارانه راهبردی بیشتر از منظر دفاعی دارای اهمیت هستند و مشارکت‌های همکارانه

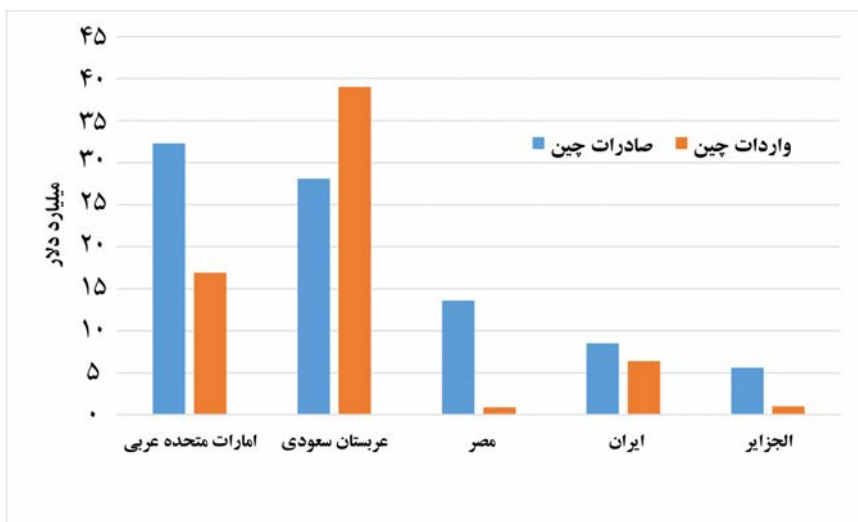
جامع بر این موضوع تاکید دارند که کشور هدف، منافع غیرراهبردی چین را تامین می‌کند. چین نسبت به برقراری مشارکت‌های راهبردی جامع با کشورهای مبادرت می‌ورزد که برای شرایط فعلی چین یا توسعه اقتصادی آینده این کشور مهم هستند. همچنین چین با کشورهای مشارکت‌های همکارانه راهبردی جامع ایجاد می‌کند که عمیقاً با اقتصاد چین ادغام شده‌اند. به‌طور کلی می‌توان گفت که چین روابط خود با سایر کشورها را برحسب اولویت‌های موردنظر در نظام حاکم تعریف کرده و در صورت لزوم ارتقا می‌دهد.

در حال حاضر، بالاترین سطح روابط چین با کشور پاکستان و بعد از آن روسیه است. یک نمونه جالب، مشارکت چین با سنگاپور است که از نوع همکارانه جامع است. از منظر چین، این کشور اهمیت سیاسی و امنیتی خاصی ندارد و قادر به تأمین منابع راهبردی مدنظر چین نیست. علیرغم این که سنگاپور به‌عنوان شریک راهبردی چین محسوب نمی‌شود، اما از نظر تجاری ارتباط مهمی با این کشور دارد و به‌بیان دقیق‌تر، حدود ۱/۴ درصد از کل صادرات چین و ۲/۴ درصد از واردات این کشور در سال ۲۰۱۸ متعلق به سنگاپور بوده‌است، لذا چین سطح روابط خود با سنگاپور را به همکارانه جامع ارتقا داده‌است. بلاروس نیز نمونه دیگری است که علیرغم تصور، موفق شده روابط خود را تا سطح مشارکت جامع راهبردی ارتقاء دهد. از میان کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، چین با ۵ کشور الجزایر، مصر، عربستان سعودی، ایران و امارات متحده عربی، سطح روابط بالاتری (مشارکت راهبردی جامع) برقرار کرده‌است. زیرا به اعتقاد کارشناسان، این کشورها به ترتیب برای تامین منافع چین در شمال غرب آفریقا، منطقه دریای سرخ و خلیج فارس بسیار مهم هستند.

مشارکت چین با کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا

با توجه به حجم تبادلات ۵ کشور مهم منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در سال ۲۰۲۰ می‌توان دریافت که عمده صادرات چین به ترتیب متعلق به کشورهای امارات متحده عربی، عربستان سعودی، مصر، ایران و الجزایر است و حجم واردات این کشور نیز به ترتیب متعلق به کشورهای عربستان سعودی، امارات متحده عربی، ایران، الجزایر و مصر است. احداث مناطق ویژه تجاری-صنعتی (و در برخی موارد فناوری) در کنار تعمیق همکاری‌های فرهنگی نظیر گنجاندن زبان چینی در عناوین درسی مدارس و دانشگاه‌ها از جمله اقدامات مشترک این کشورها با چین محسوب می‌شود.

مقایسه حجم تبادلات تجاری چین با ۵ شریک راهبردی جامع خود در منطقه در سال ۲۰۲۰

نکات کلیدی درباره روابط ۵ شریک راهبردی جامع چین در منطقه

- ✓ چین بزرگترین شریک تجاری مصر
- ✓ سرمایه‌گذاری چین در صنایع مختلف مصر شامل لوازم خانگی برقی، تولید موتورسیکلت، کشاورزی و غیره
- ✓ بیشترین صادرات مصر به چین: محصولات کشاورزی
- ✓ مصر، بزرگترین صادرکننده پرتقال به چین (تصاحب بیش از ۴۰ درصد از سهم بازار این محصول در چین)

- ✓ چین، بزرگترین شریک تجاری عربستان سعودی از سال ۲۰۱۱
- ✓ عربستان سعودی بزرگترین شریک تجاری چین در آسیای غربی و آفریقا
- ✓ بیش از ۷۶ درصد از صادرات عربستان به چین: نفت
- ✓ بیش از ۵۰ درصد واردات عربستان از چین: وسایل و قطعات الکترونیکی
- ✓ بزرگترین قراردادهای چین در کشور عربستان: توسعه زیرساخت‌های نفت و انرژی و گسترش شبکه حمل‌ونقل ریلی

- ✓ امارات متحده عربی، دومین شریک تجاری چین در جهان عرب و بزرگ‌ترین بازار صادراتی این کشور در منطقه
- ✓ امارات متحده عربی، دروازه‌ای مهمی برای ورود چین به بازار آسیای غربی و شمال آفریقا
- ✓ بیش از ۶۰ درصد از تجارت چین با خاورمیانه از طریق امارات متحده عربی (تا پایان سال ۲۰۲۰)
- ✓ بیشترین حوزه‌های سرمایه‌گذاری چین در امارات: انرژی، امور مالی و فناوری‌های پیشرفته
- ✓ امارات متحده عربی، کشور پیشتاز منطقه در زمینه جذب گردشگران چینی

- ✓ چین بزرگ‌ترین شریک تجاری، بزرگ‌ترین خریدار نفت و بزرگ‌ترین سرمایه‌گذار خارجی در ایران
- ✓ ایران یکی از مهم‌ترین شرکای سیاسی، اقتصادی و تجاری چین در خاورمیانه
- ✓ ایران کشوری راهبردی و مهم برای تحقق طرح یک کمربند یک راه چین
- ✓ تأثیرپذیری همکاری‌های اقتصادی و سیاسی دو کشور در سال‌های اخیر تحت فشارهای شدید آمریکا

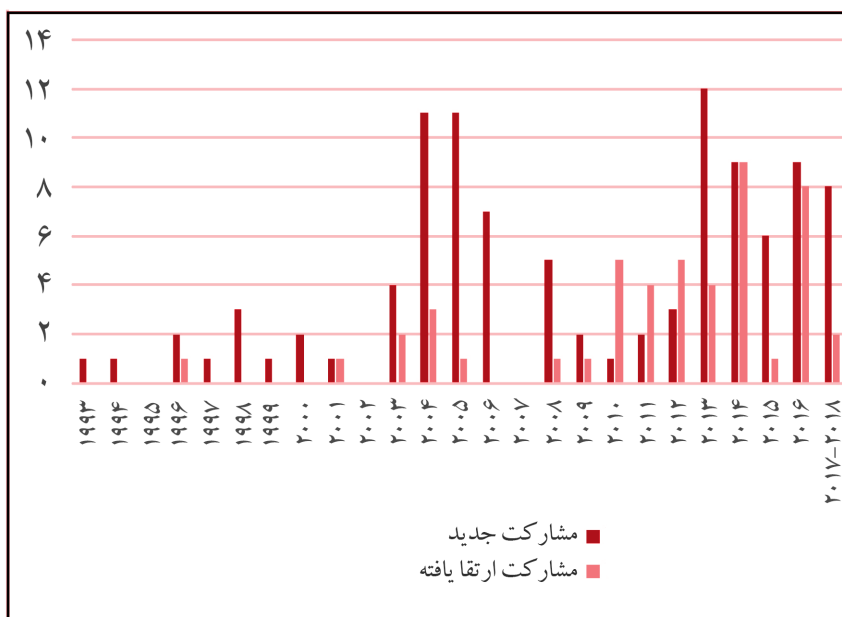

- ✓ چین، بزرگ‌ترین شریک تجاری الجزایر
- ✓ مشارکت گسترده چین جهت توسعه زیرساخت‌ها و پروژه‌های عمرانی الجزایر
- ✓ امضای اولین توافق‌نامه بین دولتی چین در زمینه همکاری‌های فضایی با یک کشور عربی
- ✓ بیشترین صادرات الجزایر به چین: نفت خام، گاز و فراورده‌های نفتی
- ✓ بیشترین اقلام وارداتی الجزایر از چین: کالاهای اساسی، تجهیزات الکترونیکی و ماشین‌آلات

۱. مقدمه

مشارکت راهبردی بلندمدت و پایدار چین با بزرگترین کشور آمریکای لاتین یعنی برزیل در سال ۱۹۹۳ به‌عنوان اولین مشارکت راهبردی چین در عرصه بین‌المللی محسوب می‌شود. بنا به گزارش وزارت امور خارجه چین، این کشور بیش از ۱۰۰ مشارکت در سطوح مختلف با کشورهای دنیا در فاصله سال‌های ۱۹۹۳ الی ۲۰۱۷ ایجاد کرده‌است و تعاملات خود را با سایر کشورهای دنیا با سرعت زیادی گسترش داده‌است (نمودار ۱). [۱ و ۲]

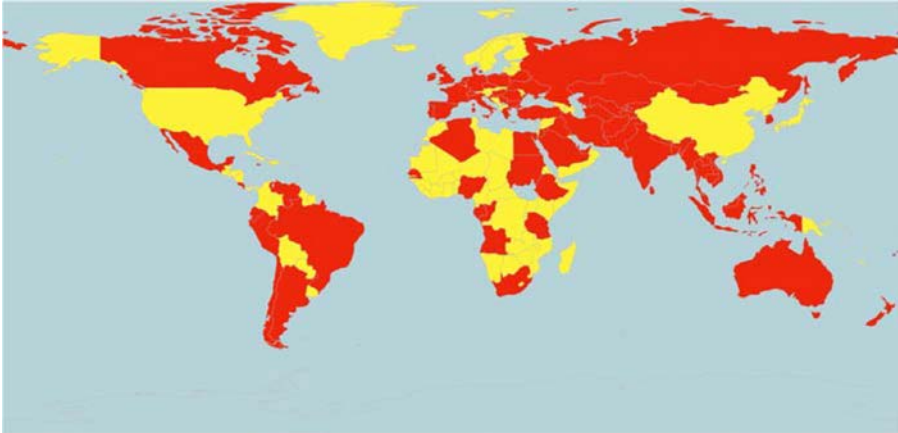
نمودار ۱: انواع جدید و ارتقا یافته مشارکت‌های چین (۱۹۹۳ الی ۲۰۱۸)

Source: Archives includes Communiqués, Announcements and Declarations etc. from the Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/web/ziliao_674904/1179_674909/.

همچنین اطلاعات موجود حاکی از این واقعیت هستند که چین با ۷۸ کشور و ۵ سازمان منطقه‌ای (اتحادیه آفریقا، اتحادیه عرب، آسه‌آن، سلاک (CELAC)^۱ و اتحادیه اروپا) تا

۱. Community of Latin American and Caribbean States: اتحادیه کشورهای آمریکای لاتین و حوزه کارائیب

پایان سال ۲۰۱۶ مشارکت کرده‌است که ۴۵ درصد از کل ۱۷۴ کشوری را دربرمی‌گیرند که با چین تا آن تاریخ روابط دیپلماتیک رسمی برقرار کرده بودند [۳].

تصویر ۱: نقشه مشارکت چین با ۷۸ کشور دنیا تا پایان سال ۲۰۱۶ (با رنگ قرمز)

Source: www.emeraldinsight.com/2586-3932.htm

۲. تعریف مشارکت از منظر سیاست خارجی چین

در این بخش مفهوم واژه مشارکت از منظر سیاست خارجی چین شرح داده می‌شود. وزارت امور خارجه چین تقریباً در تمام روابط دوجانبه خود با سایر کشورها از واژه کلیدی «مشارکت»^۱ (در زبان چینی) استفاده می‌کند و انواع مشارکت در واقع نمادی از سطح روابط چین با آن کشور است. سطح مشارکت چین با کشورهای مختلف عموماً تحت تأثیر سه عامل اصلی قرار دارند که عبارتند از: **مرز مشترک با چین، سطح تعاملات نظامی دوجانبه، تجارت در حوزه منابع راهبردی (نفت، فلزات یا کشاورزی) و پروژه‌های زیربنایی مشترک.** بنابراین، برخی تحلیل‌گران با استناد به اهداف، تمایلات و رویکردهای نظام حاکم بر چین معتقدند که **سیاست خارجی و دیپلماسی کشور چین بر مبنای سه ملاحظه امنیتی شامل دفاع از مرزهای کشور؛ تامین امنیت منابع کلیدی و دسترسی به بازار و منابع تعریف می‌شود.** هرچه عوامل مذکور بین کشور چین و کشورهای دیگر بیشتر محقق شوند، چین روابط قوی‌تری با آنها برقرار خواهد کرد که به تبع آن نیز انتظارات بیشتری نسبت به روابط دوجانبه خواهد داشت و درجه اهمیت آن نیز پررنگ‌تر خواهد بود [۴]. به علاوه، تعبیر متفاوتی در ارتباط با روابط چین با سایر کشورها توسط وزارت امور خارجه این کشور تعریف شده‌است. در ادامه، شش مورد از رایج‌ترین انواع مشارکت برحسب درجه اهمیت آنها (از کم به زیاد) شرح داده می‌شود:

- ۱) مشارکت غیرراهبردی
- ۲) مشارکت راهبردی^۲
- ۳) مشارکت همکارانه راهبردی^۳
- ۴) مشارکت راهبردی جامع^۴
- ۵) مشارکت همکارانه راهبردی جامع^۵

۱. در این گزارش از معادل «مشارکت» برای Partnership استفاده خواهد شد.

2. Strategic Partnership
3. Strategic Cooperative Partnership
4. Comprehensive Strategic Partnership
5. Comprehensive Strategic Cooperative Partnership

۶) مشارکت ویژه و روابط غیرمشارکتی^۱

نکته جالب این که چین در روابط خود با هیچ کشوری ائتلاف نظامی ندارد، اما با شرکای راهبردی خود روابط دوستانه نزدیک تری برقرار کرده است. استفاده از واژه راهبردی به این معناست که برخی از جنبه‌های روابط میان دو کشور تأثیر راهبردی دارند و طرف مقابل دارای منابع راهبردی است و یا این که به منابع یا تجارتي دسترسی دارد که چین برای آن ارزش خاصی قائل است. مشارکت راهبردی با چین عملاً به معنای تسهیل معاملات تجاری، ایجاد همکاری‌های امنیتی و سرمایه‌گذاری‌های هنگفت دوجانبه است. البته نکته قابل توجه در تعریف روابط راهبردی این است که این نوع روابط جنبه تدریجی و بلندمدت دارند و طبیعتاً سطح همکاری‌ها به صورت ناگهانی افزایش نمی‌یابند، اما به هر حال بدین معناست که پکن آماده گسترش روابط خود با کشور مذکور است.

مشارکت غیرراهبردی چین با کشورهای دیگر بیانگر آن است که روابط آن‌ها اهمیت سیاسی و امنیتی خاصی ندارد و یا این که کشور مقابل قادر به تأمین منابع راهبردی خاص برای چین نمی‌باشد. البته این امر به معنای آن نیست که رابطه چین با آن کشور کم اهمیت است، بلکه نشانگر آن است که رابطه آن‌ها در حوزه‌های دیگری نظیر اقتصاد اهمیت دارد. به عنوان نمونه می‌توان به مشارکت همکارانه جامع چین با سنگاپور اشاره کرد. علیرغم این که سنگاپور به عنوان شریک راهبردی چین محسوب نمی‌شود، اما از نظر تجاری ارتباط مهمی با این کشور دارد و به بیان دقیق‌تر، حدود ۱/۴ درصد از کل صادرات چین و ۲/۴ درصد از واردات این کشور در سال ۲۰۱۸ متعلق به سنگاپور بوده است. در واقع، کشورهای دارای مشارکت غیرراهبردی با چین صرفاً رابطه تجاری دارند. مشارکت‌های همکارانه‌ی راهبردی بیشتر از منظر دفاعی دارای اهمیت هستند. چین نسبت به مشارکت‌های راهبردی جامع با کشورهای مبدا می‌ورزد که برای شرایط فعلی چین یا توسعه اقتصادی آینده این کشور مهم هستند. به همین ترتیب، چین با کشورهایی مشارکت‌های همکارانه‌ی راهبردی جامع ایجاد می‌کند که عمیقاً با اقتصاد چین ادغام شده‌اند. در نهایت، برخی از کشورها ممکن است به دلایل تاریخی، اقتصادی یا دفاعی با چین روابط ویژه ولی غیرمشارکتی داشته باشند [۴].

۳. انواع مشارکت چین با کشورهای دیگر

به‌طور کلی، انواع مشارکت چین با کشورهای دیگر تا سال ۲۰۱۷ را می‌توان به شرح زیر طبقه‌بندی کرد و البته شایان ذکر است که در سال‌های اخیر برخی کشورها نظیر روسیه روابط خود را با چین ارتقاء داده‌اند. [۵]

مشارکت همکاریانه جامع: سائوتومه و پرنسیپ^۱ (۲۰۱۷)، اتیوپی (۲۰۰۳)، کرواسی (۲۰۰۵)، نپال (۲۰۰۹)، تانزانیا (۲۰۱۳)، کنیا (۲۰۱۳)، هلند (۲۰۱۴)، تیمور شرقی^۲ (۲۰۱۴) و گینه استوایی^۳ (۲۰۱۵).

مشارکت راهبردی: آسه‌آن (۲۰۰۳)، نیجریه (۲۰۰۵)، کانادا (۲۰۰۵)، آنگولا (۲۰۱۰)، قرقیزستان (۲۰۱۳)، ترکمنستان (۲۰۱۳)، اکراین (۲۰۱۱)، قطر (۲۰۱۴)، کاستاریکا (۲۰۱۵)، سوئد (۲۰۱۵)، اردن (۲۰۱۵)، جمهوری چک (۲۰۱۶) و جیبوتی (۲۰۱۷).

مشارکت همکاریانه راهبردی: کره جنوبی (۲۰۰۸)، افغانستان (۲۰۱۲)، سریلانکا (۲۰۱۳) و بنگلادش (۲۰۱۶).

مشارکت راهبردی جامع: اتحادیه اروپا (۲۰۰۳)، فرانسه (۲۰۰۴)، ایتالیا (۲۰۰۴)، اسپانیا (۲۰۰۵)، پرتغال (۲۰۰۵)، یونان (۲۰۰۶)، دانمارک (۲۰۰۸)، آفریقای جنوبی (۲۰۱۰)، قزاقستان (۲۰۱۱)، برزیل (۲۰۱۲)، پرو (۲۰۱۳)، اندونزی (۲۰۱۳)، مالزی (۲۰۱۳)، مکزیک (۲۰۱۳)، بلاروس (۲۰۱۳)، الجزایر (۲۰۱۴)، مغولستان (۲۰۱۴)، مصر (۲۰۱۴)، آرژانتین (۲۰۱۴)، ونزوئلا (۲۰۱۴)، استرالیا (۲۰۱۴)، نیوزیلند (۲۰۱۴)، عربستان سعودی (۲۰۱۶)، **ایران (۲۰۱۶)**، لهستان (۲۰۱۶)، صربستان (۲۰۱۶)، شیلی (۲۰۱۶)، ازبکستان (۲۰۱۶)، تاجیکستان (۲۰۱۷)، مجارستان (۲۰۱۷) و امارات متحده عربی (۲۰۱۸).

مشارکت راهبردی همکاریانه جامع: روسیه (۲۰۱۱)، ویتنام (۲۰۰۸)، لائوس (۲۰۰۹)، کامبوج (۲۰۱۰)، میانمار (۲۰۱۱)، تایلند (۲۰۱۲)، اتحادیه آفریقا (۲۰۱۵)، کنگو-برازاویل (۲۰۱۶)–سنگال (۲۰۱۶).

1. Sao Tome and Principe
2. Timor-Leste
3. Equatorial Guinea

سایر انواع مشارکت‌ها: مشارکت همکارانه راهبردی تحت هر شرایطه^۱: پاکستان (۲۰۱۵)؛ مشارکت توسعه‌ای نزدیک‌تر^۲: هند (۲۰۱۴)؛ مشارکت راهبردی چندجانبه^۳: آلمان (۲۰۱۴)؛ مشارکت جامع نوآورانه: رژیم اشغالگر قدس (۲۰۱۷)؛ و مشارکت راهبردی نوآورانه: سوئیس (۲۰۱۶).

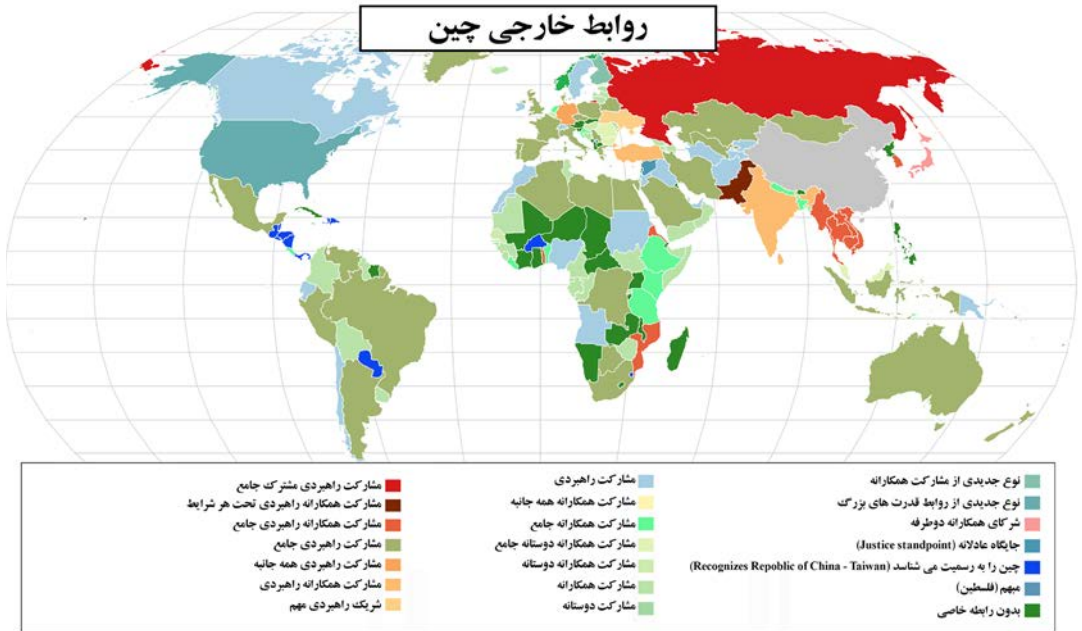
البته کشورهای فنلاند، انگلستان، فیجی، جامائیکا، سنگاپور، مالدیو، بلژیک، آمریکای لاتین، بلغارستان، رومانی و ایرلند نیز مشارکت‌های خاصی با چین ایجاد کرده‌اند^۴ (اینفوگراف ۱).

اینفوگراف ۱: انواع مشارکت چین با کشورهای دیگر تا سال ۲۰۱۷

1. All-Weather Strategic Cooperative Partnership
2. A closer development partnership
3. All-Round Strategic Partnership

۴. برای کسب اطلاعات بیشتر به https://m.xianjichina.com/news/details_141582.html رجوع شود.

تصویر ۲: نقشه انواع مشارکت چین با کشورهای دیگر تا پایان سال ۲۰۱۲

Source: https://twitter.com/peterwood_pdw/status/779692746827239424

در تصویر ۳ نیز شمایی کلی از طرح ابتکاری چین تحت عنوان طرح یک کمربند یک راه برای گسترش رابطه خود با سایر کشورهای دنیا و همچنین کشورهای کلیدی موردنظر چین نشان داده شده‌است.

تصویر ۳: طرح ابتکاری یک کمربند یک راه

Source: International Road Transport Union, Brookings, and Council on Foreign Relations

۴. مشارکت‌های منطقه‌ای چین

در ادامه، ابتدا به بررسی مشارکت‌های منطقه‌ای چین با کشورهای اوراسیا و سپس مشارکت چین با کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا پرداخته خواهد شد.

۴-۱ مشارکت چین با کشورهای اوراسیا

با بررسی مشارکت چین با کشورهای اوراسیا می‌توان دریافت که بالاترین سطوح این مشارکت تحت تأثیر چهار عامل مهم شکل می‌گیرند: (۱) مرزهای مشترک با چین؛ (۲) تعامل نظامی نزدیک؛ (۳) تبادلات تجاری سالانه‌ی زیاد در زمینه منابع راهبردی (بیش از ۱ میلیارد دلار)؛ (۴) عضویت در طرح یک کمربند یک راه و اجرای پروژه‌های مربوط به تامین انرژی در چین براساس این طرح [۴]. میزان مشارکت چین با کشورهای اوراسیا در جدول ۱ ارائه شده‌است.

جدول ۱: دسته‌بندی مشارکت چین با کشورهای اوراسیا

ردیف	نام کشور	مشارکت	نوع مشارکت*	تاریخ مشارکت راهبردی
۱	پاکستان	مشارکت همکارانه راهبردی تحت هر شرایطی	۶	۲۰۱۵
۲	روسیه	مشارکت همکارانه راهبردی جامع	۶	۲۰۱۱
۳	قزاقستان	مشارکت راهبردی جامع	۴	۲۰۱۱
۴	تاجیکستان	مشارکت راهبردی جامع	۴	۲۰۱۶
۵	قرقیزستان	مشارکت راهبردی جامع	۴	۲۰۱۸
۶	ازبکستان	مشارکت راهبردی جامع	۴	۲۰۱۷
۷	بلاروس	مشارکت راهبردی جامع	۴	۲۰۱۳
۸	افغانستان	مشارکت راهبردی همکارانه	۳	۲۰۱۲

ردیف	نام کشور	مشارکت	نوع مشارکت*	تاریخ مشارکت راهبردی
۹	ترکمنستان	مشارکت راهبردی	۲	۲۰۱۳
۱۰	اوکراین	مشارکت راهبردی	۲	۲۰۱۱
۱۱	آذربایجان	مشارکت غیرراهبردی - دوستانه	۱	-
۱۲	گرجستان	مشارکت غیرراهبردی - دوستانه	۱	-
۱۳	ارمنستان	مشارکت غیرراهبردی - دوستانه و همکاریانه	۱	-
۱۴	مولداوی	مشارکت غیرراهبردی - دوستانه	۱	-

* (۱) مشارکت غیرراهبردی، (۲) مشارکت راهبردی، (۳) مشارکت همکاریانه راهبردی، (۴) مشارکت راهبردی جامع، (۵) مشارکت همکاریانه راهبردی جامع و (۶) مشارکت ویژه

Source: <https://popups.uliege.be/2593-9483/index.php?id=132>

رابطه چین با پاکستان و روسیه در بالاترین سطح (سطح ۶) بوده و از نوع مشارکت ویژه به‌شمار می‌آید. پروژه‌های زیرساختی متعددی به ارزش ۶۲ میلیارد دلار (در سال ۲۰۱۸) توسط چین و پاکستان تحت عنوان کریدور اقتصادی چین-پاکستان در دست اقدام هستند. گفتنی است که سیاست، اقتصاد، امنیت و ثبات نیز در کنار توسعه اقتصادی به‌عنوان هدف اصلی تعامل دوجانبه دو کشور محسوب می‌شود و این دو کشور موفق به برقراری روابط دوستانه‌ای در بالاترین سطح شده‌اند. سطح همکاری چین و پاکستان به سطح مشارکت همکاریانه راهبردی جامع تحت هر شرایط^۱ (در سال ۲۰۱۵) ارتقا یافته‌است و این کشور در جایگاه بالاتری نسبت به روسیه قرار دارد [۴].

چین برای اولین بار در سال ۱۹۹۶ یک مشارکت همکاریانه راهبردی^۲ با روسیه ایجاد

1. All Weather Strategic Cooperative Relations
2. Strategic Partnership of Coordination

کرده‌است. سپس مشارکت دو کشور در سال ۲۰۱۱ به مشارکت راهبردی همکارانه جامع^۱ و در سال ۲۰۱۹ به مشارکت راهبردی همکارانه جامع در یک عصر نوین^۲ ارتقا یافت [۸ و ۲۳]. برخی تحلیل‌گران بر این باورند که تأمین مواد اولیه توسط روسیه به‌عنوان مهم‌ترین انگیزه چین برای برقراری رابطه از نوع مشارکت ویژه با این کشور محسوب می‌شود [۴].

همانطور که در جدول ۱ ملاحظه می‌کنید، کشورهای قزاقستان، تاجیکستان، قرقیزستان، ازبکستان و بلاروس همگی دارای مشارکت‌های راهبردی جامع از نوع ۴ هستند. مرز مشترک با چین، ارزش صادرات کشورها به چین در سال ۲۰۱۶ و تعداد جلسات نظامی دوجانبه (در سطح مقامات ارشد) در چین در سال‌های ۲۰۱۳ الی ۲۰۱۶ به‌عنوان معیارهای اصلی جهت رده‌بندی این کشورها در نظر گرفته شده‌است. در این میان، کشور بلاروس از این جهت در خور توجه است که مرز مشترکی با چین ندارد و فاقد منابع راهبردی خاص است. از منظر تجاری نیز کل صادرات بلاروس به چین در سال ۲۰۱۶ کمی بیش از ۴۰۰ میلیون دلار بوده‌است. با این وجود وزارت امور خارجه چین در سال ۲۰۱۸ بلاروس را به‌عنوان شریک راهبردی جامع خود معرفی کرد. شایان ذکر است که موقعیت این کشور در مسیر کمربند اقتصادی جاده ابریشم^۳ بسیار حائز اهمیت است. این دو کشور به‌صورت مشترک در حال توسعه یک پارک صنعتی^۴ در شهر مینسک، پایتخت بلاروس، هستند تا به‌عنوان قطب تولیدی و لجستیکی برای امور تجاری منطقه کمربند اقتصادی جاده ابریشم عمل کند. بدین ترتیب، ملاحظات امنیتی موردنظر چین برای دسترسی به بازار کشورهای عضو یک کمربند یک راه محقق می‌شود. در نتیجه، گستره‌ی مکان‌های راهبردی موردنظر چین برای دسترسی به بازار تعداد بیشتری از کشورها توسعه می‌یابد. با تحلیل این موضوع می‌توان به‌خوبی به میزان اهمیت طرح یک کمربند یک راه برای سیاست‌گذاران کشور چین پی برد [۴].

-
1. Comprehensive Strategic Partnership of Coordination
  2. Comprehensive Strategic Partnership of Coordination for a New Era
  3. Silk Road Economic Belt (SREB)
  4. Great Stone Industrial Park

چین نسبت به مشارکت همکارانه راهبردی با کشور افغانستان نیز اقدام کرده‌است. این دو کشور بیشتر در زمینه‌های امنیتی و راهبردی مشارکت دارند و در حوزه اقتصاد، تجارت و سرمایه‌گذاری همکاری کمتری با یکدیگر دارند. بنابراین، مشارکت بین دو کشور به سطح راهبردی جامع (سطح ۴) نرسیده‌است. چهار کشور دیگر اوراسیا یعنی آذربایجان، گرجستان، ارمنستان و مولداوی با چین مشارکت راهبردی ندارند و دارای مشارکت غیرراهبردی (نوع ۱) هستند. اگرچه پروژه‌های متعددی در راستای طرح یک کمربند یک راه در این کشورها در حال اجراست، اما سطح مشارکت آن‌ها به دلیل عدم مشارکت چین در زمینه سرمایه‌گذاری یا اجرا (در آن پروژه‌ها) ارتقا نیافته‌است.^۱

۲-۴ مشارکت چین با کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا

چین با کشورهای منتخب خاورمیانه و شمال آفریقا (منا)^۲ به دو صورت دوجانبه و چندجانبه مشارکت دارد و در مجموع تا سال ۲۰۱۹ با ۱۵ کشور این منطقه رابطه راهبردی برقرار کرده‌است. مشارکت‌های راهبردی جامع چین با الجزایر، مصر، عربستان سعودی، ایران و امارات متحده عربی و همکاری راهبردی^۳ با ترکیه، مشارکت نوآورانه جامع با رژیم اشغالگر قدس و مشارکت راهبردی با قطر، اردن، عراق، مراکش، سودان، جیبوتی، عمان و کویت از جمله مشارکت‌های دوجانبه چین به‌شمار می‌آیند. مشارکت بین چین و اتحادیه کشورهای عربی، شورای همکاری خلیج فارس (GCC)^۴ و اتحادیه مغرب عربی (AMU)^۵ نیز از جمله مشارکت‌های چندجانبه چین به‌شمار می‌آیند. گفتنی است که همکاری راهبردی چین و اتحادیه عرب در سال ۲۰۱۰ شروع شده و به سطح مشارکت راهبردی^۶ در سال ۲۰۱۸ ارتقا یافته‌است. (جدول ۲). در ادامه، مشارکت دو جانبه چین با کشورهای مصر، عربستان سعودی،

۱. برای مشاهده نمونه‌های عملی این پروژه‌ها به <https://popups.uliege.be/2593-9483/index.php?id=132> رجوع شود.

2. Middle East and North Africa (MENA)

3. Strategic Cooperation

4. Gulf Cooperation Council (GCC)

5. Arab Maghreb Union

6. Strategic Partnership

امارات متحده عربی، ایران و مشارکت چندجانبه چین با مجمع همکاری‌های چین و کشورهای عربی و شورای همکاری خلیج فارس به اختصار شرح داده می‌شود [۹].

جدول ۲: روابط چین با کشورهای خاورمیانه

نام کشور	سال مشارکت	نوع مشارکت
الجزایر	۲۰۱۴	مشارکت راهبردی جامع
مصر	۲۰۱۴	مشارکت راهبردی جامع
عربستان سعودی	۲۰۱۶	مشارکت راهبردی جامع
ایران	۲۰۱۶	مشارکت راهبردی جامع
امارات	۲۰۱۸	مشارکت راهبردی جامع
ترکیه	۲۰۱۰	روابط همکارانه راهبردی
رژیم اشغالگر قدس	۲۰۱۷	مشارکت جامع نوآورانه
سودان	۲۰۱۴	مشارکت راهبردی
عراق	۲۰۱۵	مشارکت راهبردی
مراکش	۲۰۱۶	مشارکت راهبردی
قطر	۲۰۱۴	مشارکت راهبردی
اردن	۲۰۱۵	مشارکت راهبردی
جیبوتی	۲۰۱۷	مشارکت راهبردی
کویت	۲۰۱۸	مشارکت راهبردی
عمان	۲۰۱۸	مشارکت راهبردی

Source: <https://popups.uliege.be/2593-9483/index.php?id=132>

تصویر ۴: مشارکت چین با کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا

Source: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/06/Chinas_Changing_Role_in_the_Middle_East.pdf

۴-۲-۱ نمونه‌هایی از مشارکت دوجانبه چین

۵ کشور الجزایر، مصر، عربستان سعودی، ایران و امارات متحده عربی از نظر سیاسی، اقتصادی و نظامی قوی هستند و به ترتیب برای تامین منافع چین در شمال غرب آفریقا، منطقه دریای سرخ و خلیج فارس بسیار مهم هستند. از این رو، کشور چین نسبت به ایجاد مشارکت راهبردی جامع با آن‌ها مبادرت می‌ورزد. ترکیه و رژیم اشغالگر قدس از جمله شرکای چین به‌شمار می‌آیند که دارای شرایط خاص در منطقه هستند و روند همکاری بین چین و دیگر قدرت‌ها را تسهیل می‌بخشند تا منافع کلی چین در خاورمیانه و فراتر از آن تأمین شود. به بیان دقیق‌تر، ترکیه دروازه ورود محصولات چینی به بازار اروپا است و رژیم اشغالگر

قدس به‌عنوان واسطه‌ای برای حفظ روابط بهتر بین چین و ایالات متحده عمل می‌کند. مهم‌ترین ویژگی کشورهای نظیر سودان، عراق و مراکش شامل ظرفیت توسعه اقتصادی و تأثیرگذاری بر کشورهای همسایه است. به‌همین ترتیب، کشورهای قطر، عمان، جیبوتی، اردن و کویت علی‌رغم این که از نظر وسعت، جمعیت و حجم اقتصادی نسبتاً کوچک هستند، اما تمایل زیادی به برقراری همکاری‌های اقتصادی و تجاری دوجانبه با چین دارند. این کشورها به نوعی از منافع خاص چین در منطقه محافظت می‌کنند [۹]. به‌عنوان مثال، روابط مطلوب چین با قطر در امنیت انرژی این کشور نقش بسزایی ایفا می‌کند و حدود ۲۸ درصد از مصرف گاز طبیعی مایع چین در سال ۲۰۱۸ توسط قطر تامین شده است [۷].

در ادامه، شرایط کشورهای مورد بررسی قرار می‌گیرند که توافق‌نامه‌های مشابه تفاهم‌نامه ایران (مشارکت جامع راهبردی) را با چین منعقد کرده‌اند.

● مصر

مصر اولین توافق خود جهت مشارکت با چین (به‌عنوان اولین کشور منطقه) را در سال ۱۹۹۹ به امضا رساند. این توافق در سال ۲۰۱۲ به سطح مشارکت راهبردی ارتقا یافت و به‌همین ترتیب، روابط دوجانبه دو کشور در سال ۲۰۱۴ نیز به سطح مشارکت راهبردی جامع رسید. در دیدار وزیر خارجه چین با رئیس‌جمهور مصر در ژانویه ۲۰۲۰، این کشور بر ارتقای سطح مشارکت بین دو کشور به سطح بالاتری از مشارکت راهبردی جامع تأکید کرد. به‌طور کلی، مصر تمایل زیادی به برقراری ارتباط با چین (به‌ویژه پس از کودتا در این کشور و رفتارهای خصمانه آمریکا و غرب در قبال مصر) دارد. رئیس‌جمهور مصر (عبدالفتاح السیسی) در دوره ریاست جمهوری خود در سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۹، ۶ مرتبه به چین سفر کرد و با تسهیل روند حضور سرمایه‌گذاران خارجی توانست سرمایه‌گذاری مستقیم چین در مصر را افزایش دهد (بالغ بر ۱۵ میلیارد دلار) [۷]. با توجه به گستره همکاری‌های چین و مصر می‌توان گفت که چین به‌عنوان بزرگترین شریک تجاری مصر محسوب می‌شود و سرمایه‌گذاری مستقیم چین در مصر در ۹ ماهه‌ی نخست سال ۲۰۱۹ با رشد ۶۶ درصدی

به ۷۴/۹ میلیون دلار رسیده‌است. در واقع، چین در صنایع مختلفی شامل لوازم خانگی برقی، تولید موتورسیکلت، کشاورزی و غیره در مصر سرمایه‌گذاری کرده‌است. در عین حال برخی از شرکت‌های چینی فعال در صنایع فولاد، داروسازی، نساجی، انرژی‌های نو، جمع‌آوری زباله و تصفیه فاضلاب مایل به فعالیت در بازار مصر و انجام پروژه‌های مرتبط هستند. بیشترین صادرات مصر به چین شامل محصولات کشاورزی مانند پرتقال، انگور و چغندر قند است و **مصر بزرگترین صادرکننده پرتقال به چین به‌شمار می‌آید و بیش از ۴۰ درصد از سهم بازار این محصول را در چین در اختیار دارد.** در نتیجه همکاری با شرکت چینی تدا در منطقه صنعتی کانال سوئز، ۸۵ شرکت و بالغ بر ۴۰۰۰ کارمند تا پایان سال ۲۰۱۹ مستقر شده‌اند و بیش از یک میلیارد دلار سرمایه جذب شده‌است [۱۰ و ۱۱]. همچنین قرار است که چین به مبلغ ۲۰ میلیارد دلار در یکی از طرح‌های توسعه‌ای مصر^۱ سرمایه‌گذاری کند. بانک‌های چینی نیز موافقت کرده‌اند که وامی به ارزش بیش از ۳ میلیارد دلار جهت احداث یک منطقه تجاری^۲ به این کشور اعطا کنند. در جریان بازی‌های جام ملت‌های آفریقا (تابستان سال ۲۰۱۹) نیز علی‌رغم تحریم‌های امریکا مقرر شد برای اولین بار فناوری نسل پنجم شبکه ارتباطات هوآوی (ویژه تلفن همراه) در استادیوم بین‌المللی قاهره رونمایی شود (گرچه اطلاعاتی در مورد اجرای این طرح در دست نیست) [۷ و ۱۲].

● عربستان سعودی

روابط دیپلماتیک بین چین و عربستان در سال ۱۹۹۰ شکل گرفت و در سال ۲۰۰۸ به سطح روابط دوستانه راهبردی ارتقا یافت [۱۳]. گفتنی است که **اولین دیدار شی جین‌پینگ (به‌عنوان رئیس‌جمهور) از منطقه خاورمیانه در سال ۲۰۱۶ انجام شد.** چین بلافاصله از عربستان سعودی و ایران بازدید کرد و با هر دو کشور توافق‌نامه مشارکت راهبردی **جامعی امضا کرد.** از آن پس، دو کشور چین و عربستان سعودی اعتماد سیاسی فی‌مابین را افزایش داده‌اند و اقدامات خوبی در زمینه همکاری‌های عملی در حوزه‌های اقتصادی، تجاری، انرژی، سرمایه‌گذاری، توسعه زیرساخت‌ها، علم و فناوری، آموزش و فرهنگ

1. New Administrative Capital Project

2. New Capital's Central Business District.

انجام داده‌اند که نتایج مثبتی دربرداشته‌اند [۷]. عربستان سعودی در فوریه ۲۰۱۹ بیش از ۳۰ قرارداد همکاری اقتصادی با چین به ارزش ۲۸ میلیارد دلار امضا کرد. چین از سال ۲۰۱۱ از ایالات متحده پیشی گرفته‌است و بزرگترین شریک تجاری عربستان سعودی به‌شمار می‌آید. حجم مبادلات تجاری بین دو کشور در سال ۲۰۱۹ به ۷۸/۱۸ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال قبل ۲۳/۲۹ درصد رشد داشته و به رکوردی تازه رسیده‌است. عربستان سعودی به‌عنوان بزرگترین شریک تجاری چین در آسیای غربی و آفریقا به‌شمار می‌آید و صادرات آن به چین در سال ۲۰۱۹ به ۵۴/۲۶ میلیارد دلار رسید که ۱۸/۲۳ درصد بیشتر از سال ۲۰۱۸ است. به‌همین ترتیب، صادرات چین به عربستان سعودی در سال ۲۰۱۸ نیز به ۲۳/۹۲ میلیارد دلار رسید که ۳۶/۵۴ درصد رشد داشته‌است. شایان ذکر است که بیش از ۷۶ درصد از صادرات عربستان به چین مربوط به نفت است و سایر موارد شامل مواد معدنی، پلاستیک و محصولات مرتبط، محصولات شیمیایی ارگانیک و محصولات دریایی است. در زمینه واردات عربستان از چین نیز بیش از ۵۰ درصد مربوط به وسایل و قطعات الکترونیکی و سایر موارد شامل قطعات و وسایل مکانیکی، آهن، مبلمان و ترابری^۱ است. مجموعه ساخت راه آهن چین^۲ نیز در سال ۲۰۱۹ قرارداد بلندمدتی با شرکت ملی نفت عربستان (آرامکو) به‌منظور توسعه قطب انرژی و صنایع عربستان یعنی پارک انرژی اسپارک^۳ امضا کرد. این قرارداد ارزشی حدود ۲۶۲ میلیون دلار دارد و به‌موجب آن شرکت چینی در زمینه احداث زیرساخت‌ها و خطوط لوله فعالیت دارد [۱۴]. گنجاندن زبان چینی در برنامه درسی آموزشی تمام سطوح مدارس و دانشگاه‌های عربستان از اقدامات مهم برای گسترش فرهنگ و زبان چینی در عربستان به‌شمار می‌رود [۷]. همچنین مشارکت چین در تحقق چشم‌انداز ۲۰۳۰ سعودی^۴ تأثیر زیادی بر روابط دوجانبه دو کشور داشته‌است [۱۵]. واردات عربستان از چین با رشد ۱۷/۸ درصدی به ۲۸/۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ رسید و عربستان با پیشی گرفتن از روسیه در جایگاه اولین تامین‌کننده نفت این کشور قرار گرفت. [۱۶]

-
1. Shipping
  2. China Railway Construction Corporation Limited (CRCC)
  3. King Salman Energy Park, known as Spark
  4. Saudi Vision 2030

● امارات متحده عربی

امارات متحده عربی اولین توافق همکاری خود را با چین در سال ۲۰۱۲ در سطح مشارکت راهبردی امضا کرد. در واقع، سطح روابط دو کشور در سال ۲۰۱۸ به مشارکت راهبردی جامع ارتقا یافت که این امر از منظر چین حاکی از اهمیت ویژه اقتصادی، سیاسی و منطقه‌ای این کشور در نظام بین‌المللی است. وزیر امور خارجه چین در سال ۲۰۲۱ در دیدار با پادشاه امارات بر گسترش همکاری‌ها و هماهنگی بیشتر در زمینه طرح یک کمربند یک راه چین تاکید کرد و بر مشارکت چین در اجرای چشم‌انداز ۵۰ ساله توسعه امارات متحده عربی و نیز تعمیق همکاری‌های عملی در حوزه‌های متعدد مانند انرژی، امور مالی^۱ و فناوری‌های پیشرفته اعلام آمادگی کرد [۷]. توافق برای راه‌اندازی کارخانه تولید واکسن کرونای شرکت چینی سینوفارم در منطقه صنعتی خلیفه ابوظبی^۲ با ظرفیت تولید ۲۰۰ میلیون دوز در سال از جمله دستاوردهای سفر وزیر امور خارجه چین به امارات در سال ۲۰۲۱ محسوب می‌شود [۱۷]. امارات متحده عربی دومین شریک تجاری چین در جهان عرب و بزرگ‌ترین بازار صادراتی این کشور در منطقه است و مبادلات تجاری دو کشور در سال ۲۰۱۹ به ۴۸/۶۷ میلیارد دلار رسید. در سال‌های اخیر، امارات متحده عربی به دروازه مهمی برای ورود چین به بازار آسیای غربی و شمال آفریقا تبدیل شده‌است و بیش از ۶۰ درصد از تجارت چین با خاورمیانه تا پایان سال ۲۰۲۰ از طریق این کشور انجام شده‌است. امارات قصد دارد درهای کشورهای خود را برای سرمایه‌گذاری بیشتر چین در حوزه‌های نوآوری و فناوری کشاورزی باز نماید. یک شرکت تک‌شاخ^۳ مطرح چین به نام سنس‌تایم^۴ که در زمینه هوش مصنوعی فعالیت دارد، سال گذشته در ابوظبی قطب تحقیق و توسعه ایجاد کرد. افزایش حجم مبادلات تجاری دو کشور به ۲۰۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۳۰ از دیگر توافقات میان چین و امارات به‌شمار می‌آید

1. Finance

2. Khalifa Industrial Zone of Abu Dhabi (KIZAD)

۳. Unicorn: استارت‌آپ‌های با ارزش بیش از ۱ میلیارد دلار

4. Sense-Time Group

[۱۸]. آموزش زبان چینی در ۱۰۰ مدرسه امارات از دیگر طرح‌های چین در این کشور است. امارات متحده عربی در زمینه جذب گردشگران چینی در منطقه پیشتاز است و در نیمه اول سال ۲۰۱۸، شهر دبی بیش از چهارصد هزار گردشگر چینی را به خود جذب کرد. هتل‌های اماراتی در زمینه جذب گردشگران چینی فعالیت زیادی دارند و بدین منظور، طرحی موسوم به 'آماده/ایم چین' تدوین کرده‌اند. به‌عنوان نمونه، هتل‌ها به‌منظور دریافت جواز موظفند کارمندان مسلط به زبان چینی را برای پذیرش و استقبال مسافران استخدام کنند و روزنامه و کانال‌های تلویزیونی چین را برای مسافران فراهم کنند [۱۹].

● ایران

چین به‌عنوان بزرگ‌ترین شریک تجاری، بزرگ‌ترین خریدار نفت و بزرگ‌ترین سرمایه‌گذار خارجی در ایران است و تهران یکی از مهم‌ترین شرکای سیاسی، اقتصادی و تجاری پکن در خاورمیانه است. سرمایه‌گذاری چین در زمینه توسعه زیرساخت‌های ایران در اوایل سال ۲۰۱۸ از ۸/۵ میلیارد دلار فراتر رفت، اما در سال‌های اخیر فشارهای شدید آمریکا بر ایران بر همکاری‌های اقتصادی و سیاسی چین و ایران تأثیر گذاشته است [۹]. ایران از نظر راهبردی به‌عنوان کشوری مهم برای تحقق طرح یک کمربند یک راه چین محسوب می‌شود و سال‌هاست با این کشور روابط خوبی دارد. تجارت دوجانبه دو کشور از حدود ۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۰ به ۲۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ رسیده است. سرمایه‌گذاری چین در ایران بین سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۱۸ بیش از ۲۷ میلیارد دلار بوده است. ایران یکی از منابع مهم واردات انرژی برای چین است و بین سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۶ حدود ۱۱ درصد از واردات نفت چین را تأمین کرده است. احداث راه آهن قطار باری مستقیم از استان جیحانگ چین به تهران یکی از پروژه‌های مهم کشور در زمینه طرح یک کمربند یک راه است که در مقایسه با روش مرسوم حمل‌ونقل بین بندر شانگهای و بندرعباس، زمان انتقال کالا ۳۰ روز کاهش می‌یابد. این کشور توانسته است سطح روابط خود با چین در سال ۲۰۱۶ را به مشارکت راهبردی جامع ارتقا دهد. [۷]

همچنین لازم به ذکر است توافق‌نامه همکاری جامع ۲۵ ساله ایران و چین در تاریخ ۲۷ مارس ۲۰۲۱ (۷ فروردین ۱۴۰۰) بین دو کشور به امضاء رسید.

● الجزایر

رابطه سیاسی چین و الجزایر به سال ۱۹۵۵ برمی‌گردد، اما روابط اقتصادی دو کشور در اوایل سال ۲۰۰۰ و با حضور چین جهت توسعه گسترده زیرساخت‌ها و پروژه‌های عمرانی در این سرزمین شکل گرفت. در سال ۲۰۱۴، سطح روابط چین و الجزایر به مشارکت جامع راهبردی ارتقا پیدا کرد. به دلیل مجاورت با اروپا، دسترسی به مناطق ساحل^۱ و جنوب صحرا، الجزایر یک شریک مهم ژئواستراتژیک برای طرح یک کمربند یک راه چین محسوب می‌شد، لذا الجزایر از اولین کشورهای بود که به طرح یک کمربند یک راه چین ملحق شد. قدرت نفوذ الجزایر در میان کشورهای حوزه مدیترانه و اتحادیه آفریقا، وجود فرصت‌های اقتصادی-تجاری فراوان، و داشتن معادن متنوع (برای تامین مواد اولیه مورد نیاز چین) از جمله دیگر مزیت‌های این کشور برای چین است [۲۰ و ۲۱]. امضای توافق‌نامه همکاری در زمینه‌های اقتصادی و فنی^۲ و نیز توافق برای گسترش روابط در زمینه علوم، فناوری و کاربردهای فضایی^۳ از همکاری‌های موثر میان دو کشور است. جالب اینکه، اولین توافق‌نامه بین دولتی چین در زمینه همکاری‌های فضایی با یک کشور عربی، با الجزایر امضا شد. در حال حاضر چین بزرگترین منبع وارداتی الجزایر است. در سال‌های اخیر، دو کشور در زمینه مبادلات و همکاری‌های نظامی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و ورزشی پیشرفت‌های قابل توجهی داشته‌اند [۲۲]. نفت خام، گاز و فراورده‌های نفتی بیشترین سهم صادرات الجزایر به چین را تشکیل می‌دهند و در نقطه مقابل، کالاهای اساسی (نظیر گندم)، تجهیزات الکترونیکی و ماشین‌آلات بیشترین اقلام وارداتی این کشور از چین است [۲۳ و ۲۴].

۱. Sahel: نوار عرضی (در قسمت جنوبی صحرای آفریقا) که سرتاسر مناطق جنوبی آفریقای شمالی را از شرق تا غرب قاره پوشش می‌دهد.

2. Agreement on Economic and Technical Cooperation

3. Cooperation in Space Science, Technology and Applications

۴-۲-۲ نمونه‌هایی از مشارکت چندجانبه چین

□ مجمع همکاری چین و کشورهای عربی

مجمع همکاری چین و کشورهای عربی (CASCF)^۱ با هدف ایجاد بستری مناسب برای تبادل نظر و ارتقای همکاری‌های بین چین و ۲۲ عضو اتحادیه عرب در حوزه‌های سیاست، تجارت، فرهنگ، فناوری و امور بین‌الملل در سال ۲۰۰۴ تاسیس شد. یک جلسه نیز با حضور وزرای خارجه همه کشورهای عضو مجمع هر سال برگزار می‌شود که در آن اهداف مشترک برای دو سال آینده تعیین می‌شود. این مجمع در سال ۲۰۱۸ در پکن برگزار شد و طی آن الگویی برای اتصال کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا در طرح یک کمربند یک راه و همچنین توسعه همکاری‌ها ارائه شد. به‌علاوه، چین قرار است بیش از ۲۳ میلیارد دلار در قالب وام، مساعده و سرمایه‌گذاری به کشورهای منطقه اختصاص دهد که شامل ۲۰ میلیارد دلار وام برای بازسازی کشورها، ۳ میلیارد دلار وام برای امور مالی منطقه، حدود ۱۵۰ میلیون دلار برای حمایت از ثبات اجتماعی^۲ و ۹۰ میلیون دلار برای کمک‌های بشردوستانه و بازسازی یمن، سوریه، اردن و لبنان است. به‌طور کلی، چین در راستای تحقق هدف خود مبنی بر توسعه ملی و اقتصادی کشورهای عضو و نیز افزایش ثبات و امنیت در منطقه اقدامات متعددی انجام داده‌است [۷].

از دیگر ابتکارات چین می‌توان به دو طرح موسوم به راهکار دو چرخ-دو بال^۳ و ارتباط بین پارک‌ها و بنادر صنعتی^۴ اشاره کرد. در راهکار دو چرخ-دو بال، منظور از عبارت دو چرخ، همکاری‌های حوزه انرژی (نفت و گاز و انرژی‌های کم کربن)^۵ و مقصود از دو بال، همکاری در حوزه‌های فناوری (هوش مصنوعی، ارتباطات سیار و ناوبری ماهواره‌ای) و سرمایه‌گذاری و امور مالی است. همچنین، با اجرای طرح

1. China Arab States Cooperation Forum

2. Social Stability

3. Industrial Park-Port Interconnection, Two-Wheel And Two-Wing Approach

4. Industrial Park-Port Interconnection

5. Low Carbon Energies

ارتباط بین پارک‌ها و بنادر صنعتی امکان برقراری اتصال بین بنادر مهم منطقه میسر می‌شود. مطابق این طرح، پارک‌های صنعتی منطقه‌ای که توسط کنسرسیوم‌های چینی در حال توسعه هستند با بندرهای مهم موردنظر چین (که در آن‌ها حضور پررنگی دارد) ارتباط برقرار می‌کنند تا با ایجاد خوشه‌های تجاری و اتصال زنجیره‌های تأمین بتوانند کشورهای منطقه را به یکدیگر وصل نمایند. این پارک‌های صنعتی عبارتند از: منطقه آزاد تجاری بندر خلیفه (KPFTZ)^۱ در امارات متحده عربی؛ اداره منطقه ویژه اقتصادی در عمان (SEZAD)^۲؛ صنایع اولیه و پایین دستی جازان در عربستان سعودی (JCPDI)^۳ و منطقه تدا-سوئز^۴ در مصر. همچنین بنادر عبارتند از: منطقه صنعتی خلیفه ابوظبی (KIZAD)^۵؛ سزاد در عمان؛ پایگاه پشتیبانی ارتش آزادی‌بخش خلق در جیبوتی^۶ و بندر سعید^۷ در مصر [۷].

این کشور همچنین موسسات آموزشی کنفوسیوس را در بحرین، مصر، ایران، رژیم اشغالگر قدس، اردن، لبنان، ترکیه و امارات به‌منظور گسترش زبان و فرهنگ چینی و ایجاد شناخت بیشتر بین ملت‌ها راه‌اندازی کرده‌است. توسعه گردشگری از دیگر عوامل مهم برای ایجاد آگاهی عمیق فرهنگی بین مردم چین و کشورهای منطقه است. در سال‌های اخیر تعداد گردشگران چینی برای سفر به کشورهای خارجی به‌طرز چشمگیری افزایش یافته‌است و کشورهای خاورمیانه - که بسیار عقب‌تر از مقاصد اروپا، آسیا و آمریکا هستند - مشوق‌های ویژه‌ای نظیر اعطای ویزا در بدو ورود جهت بهبود این روند ارائه می‌دهند. در میان کشورهای منطقه می‌توان گفت که کشورهای

سلطنتی حوزه خلیج فارس در زمینه جذب گردشگران چینی عملکرد موفق‌تری داشته‌اند و تا قبل از شیوع ویروس کرونا، پیش‌بینی‌ها حاکی از افزایش ۸۱ درصدی

-
1. Khalifa Port Free Trade Zone
  2. Oman's Duqm Special Economic Zone Authority
  3. Jazan City for Primary and Downstream Industries
  4. TEDA-Suez zone in Ain Sokhna
  5. Khalifa Industrial Zone Abu Dhabi
  6. People's Liberation Army Support Base in Djibouti
  7. Port Said

حضور گردشگران چینی برای سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ در این مناطق بود [۷].

□ شورای همکاری خلیج فارس

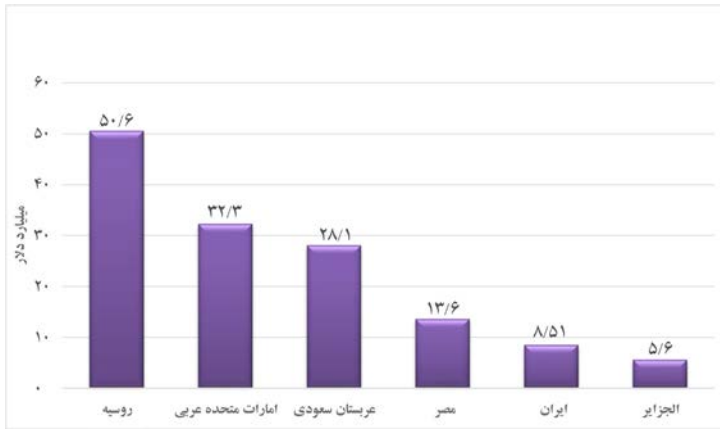
تمام کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس (GCC)^۱ به جز بحرین تا سال ۲۰۲۰ با چین توافق مشارکت امضا کرده‌اند. طرح‌های توسعه‌ای متنوعی نیز تحت عنوان چشم‌انداز^۲ توسط هر یک از کشورهای عضو این شورا تعریف شده‌است. چشم‌انداز ۲۰۳۰ سعودی^۳، کویت جدید ۲۰۳۵^۴، ابوظبی ۲۰۳۰^۵، چشم‌انداز ملی قطر ۲۰۳۰^۶، چشم‌انداز عمان ۲۰۴۰^۷ و چشم‌انداز اقتصادی بحرین ۲۰۳۰^۸ همگی حاکی از داشتن چشم‌اندازی روشن و تلاش برای ایجاد همکاری‌های اقتصادی متنوع بین‌المللی و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم از کشورهای خارجی است. نتایج تحقیقات یک موسسه مطالعاتی بیانگر آن است که قراردادهای عمرانی و زیربنایی چین در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۱۴ از ۳۰ میلیارد دلار فراتر بوده و معادل ۸ درصد از قراردادهای جهانی چین در این بازه زمانی را دربر گرفته‌است [۷]. اولویت‌های همکاری پکن برای تعامل با کشورهای عربی بر حوزه‌های انرژی، تجارت، سرمایه‌گذاری، توسعه زیرساخت‌ها، انرژی هسته‌ای، ماهواره‌های فضایی و انرژی‌های تجدیدپذیر متمرکز است [۲۵].

۱. Gulf Cooperation Council: بحرین، کویت، عمان، قطر، عربستان سعودی و امارات متحده عربی

2. Vision
3. Saudi Vision 2030
4. New Kuwait 2035
5. Abu Dhabi 2030
6. Qatar National Vision 2030
7. Oman Vision 2040
8. Bahrain's Economic Vision 2030

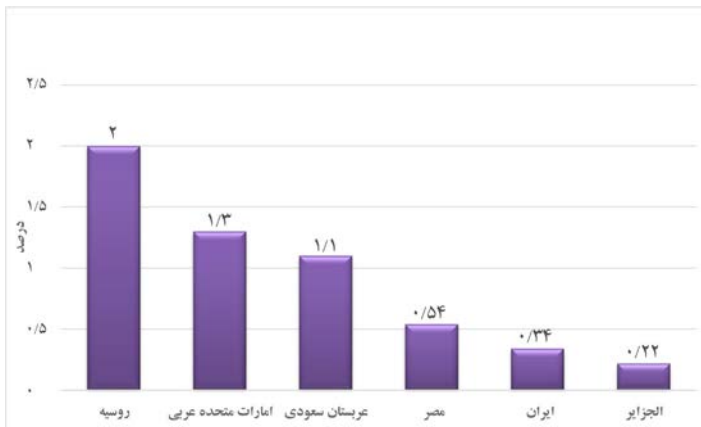
۵- وضعیت تبادلات تجاری چین با برخی کشورها

در این بخش وضعیت تبادلات تجاری (از منظر صادرات و واردات) تعدادی از کشورهایایی که مشارکت راهبردی جامع با چین دارند، بر اساس اطلاعات سال ۲۰۲۰ شرح داده می‌شود.^۱

نمودار ۲: حجم صادرات چین به برخی کشورها در سال ۲۰۲۰

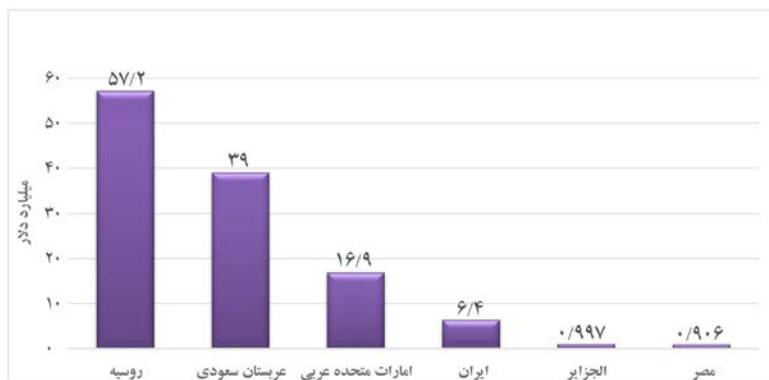
Source: <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country>

نمودار ۳: سهم صادرات چین به برخی کشورها در سال ۲۰۲۰ (درصد از کل صادرات چین)

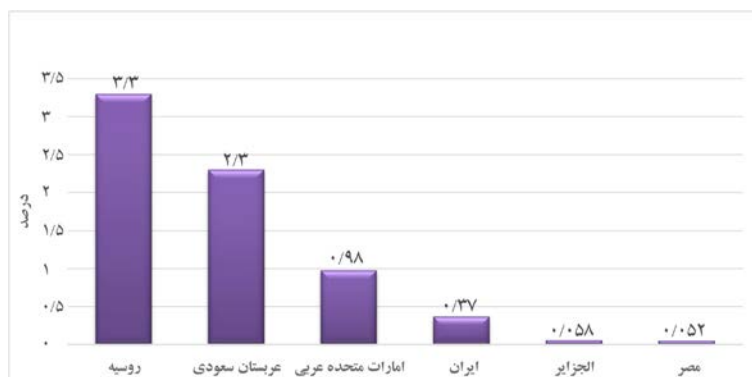
Source: <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country>

۱. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country> و <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-country> رجوع شود.

نمودار ۴: حجم واردات چین از برخی کشورها در سال ۲۰۲۰

Source: <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-country>

نمودار ۵: سهم برخی کشورها از کل واردات چین در سال ۲۰۲۰ (درصد از کل واردات چین)

Source: <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-country>

در نمودار ۲ حجم صادرات چین به برخی از کشورها ترسیم شده‌است و در نمودار ۳ سهم هر یک از این کشورها از میزان کل صادرات چین به کشورهای دنیا مشخص شده‌است. به‌عنوان نمونه در سال ۲۰۲۰، حجم صادرات چین به کشور امارات متحده عربی بیش از ۳۲ میلیارد دلار بوده که این رقم معادل ۳/۱ درصد از کل صادرات چین به کشورهای دنیا است. به‌عبارتی، سهم امارات متحده عربی از کل صادرات چین تنها حدود ۳/۱ درصد است. در نمودارهای ۴ و ۵، میزان واردات چین از کشورهای مدنظر ارائه شده‌است. بر این اساس،

از میان کشورهای مدنظر در خاورمیانه، چین بیشترین حجم واردات را از کشور عربستان سعودی دارد، که این رقم معادل ۳/۲ درصد از کل واردات چین از کشورهای دنیا است.

۶- جمع‌بندی

با بررسی سیاست روابط خارجی چین می‌توان دریافت که این کشور به‌شدت در حال توسعه همکاری‌های خود در عرصه‌های مختلف با تعداد زیادی از کشورهای دنیا است. در این راستا، چین با تعریف طرح‌های مبتکرانه‌ی مناسب هر منطقه و تعیین سطوح مشخص برای مشارکت و همکاری دوجانبه و چندجانبه توانسته‌است تصویر نسبتاً شفافی از اهمیت کشورهای دنیا برای توسعه اقتصادی و تامین امنیت خود ترسیم کند. کشورهای دنیا به‌ویژه کشورهای آسیایی و آفریقایی نیز در حال حاضر به توانمندی‌ها و قدرت چین پی برده و درصدد گسترش روابط راهبردی خود با این کشور هستند. به‌طور کلی، امضای توافق‌نامه همکاری راهبردی جامع ۲۵ ساله ایران و چین فرصت بسیار خوبی است تا دو کشور بتوانند تعاملات خود را در حوزه‌های مختلف افزایش دهند. شایان ذکر است محدود کشورهای دنیا موفق به امضای چنین توافقی با چین شده‌اند. این امر اهمیت همکاری با کشور ایران را برای چین نمایان می‌کند. لذا امید است با مطالعه عمیق سوابق تعاملات چین با سایر کشورها و نیز مطالعه دقیق نیازهای کشور بتوان مناسب‌ترین الگو را برای تعریف نحوه همکاری‌های دوجانبه استخراج کرد.

- [1] https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zil-iao_665539/3602_665543/3604_665547/t18025.shtml
- [2] Shengsong Yue, Towards a Global Partnership Network: Implications, Evolution and Prospects of China's Partnership Diplomacy, The Copenhagen Journal of Asian Studies, Vol. 36, No 2 , 2018. <https://rauli.cbs.dk/index.php/cjas/article/view/5647>
- [3] Quan Li, Min Ye; China's emerging partnership network: what, who, where, when and why; International Trade, Politics and Development, Vol. 3 No. 2, 2019
www.emeraldinsight.com/2586-3932.htm
- [4] Peter Braga, Kaneshko Sangar, Strategy Amidst Ambiguity: the Belt and Road and China's Foreign Policy Approach to Eurasia, The Journal of Cross-Regional Dialogues, 2020 Special Issue, <https://popups.uliege.be/2593-9483/index.php?id=132>
- [5] https://m.xianjichina.com/news/details_141582.html
<https://gaodawei.wordpress.com/2021/02/04/chinas-diplomacy-how-many-kinds-of-major-and-minor-partner-relations-%E5%A4%A5%E4%BC%B4%E9%97%9C%E4%BF%82-does-china-have/#:~:text=>
- [6] https://twitter.com/peterwood_pdw/status/779692746827239424
- [7] Jonathan Fulton, China's Changing Role in the Middle East, June 2019. https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/06/Chinas_Changing_Role_in_the_Middle_East.pdf
- [8] Quan Li, Min Ye; China's emerging partnership network: what, who, where, when and why; International Trade, Politics and Development, Vol. 3 No. 2, 2019
www.emeraldinsight.com/2586-3932.htm

- [9] <https://theasiadialogue.com/2020/03/24/chinas-partnership-diplomacy-in-the-middle-east/>
- [10] <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/15/the-competition-for-egypt-china-the-west-and-mega-projects>
- [11] http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/11/c_138621195.htm
- [12] https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1730452.shtml
- [13] <https://www.arabnews.com/saudi-arabia/news/868276>
- [14] <https://news.cgtn.com/news/2020-11-20/Graphics-How-is-BRI-bolstering-China-Saudi-Arabia-ties--VzqqKFdXSo/index.html#:~:text=In%20February%202019%2C%20Saudi%20Arabia,the%20United%20States%20in%202011.>
- [15] <https://www.arabnews.com/node/1534636/saudi-arabia>
- [16] <https://www.arabnews.com/node/1797326/business-economy>
- [17] <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-emirates-china/update-1-new-abu-dhabi-plant-to-produce-covid-19-vaccine-from-chinas-sinopharm-idUSL1N2LR087>
- [18] <https://www.chinadaily.com.cn/a/202012/07/WS5fcd8a68a31024ad-0ba9a39c.html>
- [19] http://www.xinhuanet.com/english/2021-03/28/c_139842538.htm
- [20] <https://www.lse.ac.uk/middle-east-centre/events/2021/sino-algerian-relations#:~:text=Despite%20many%20challenges%2C%20Algeria%20found,such%20as%20FOCAC%20and%20CASCF.>
- [21] <https://www.chathamhouse.org/2020/12/rebalancing-algerias-economic-relations-china>
- [22] https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xybfs_663590/gjlb_663594/2798_663596/
- [23] <https://www.mei.edu/publications/new-algeria-and-china>
- [24] <https://oec.world/en/profile/country/dza>

[25] <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/25765949.2020.1841991>

[26] <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country>

[27] <https://tradingeconomics.com/china/imports-by-country>

[28] Zhong Zhenming & Yang Yanqi, Alliance Forging or Partnership Building? China's Policy in the Asia-Pacific under the Xi Administration, Italian Journal of International Affairs, Feb 2020. <https://www.tandfonline.com/loi/rspe20>

موسسه اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران